Mekke Fethi'nden Tebuk Savaşı'na Bazı Mülahazalar

Some Analysis from Mecca's Conquest to Tabuk's Battle

Doç.Dr. Mehmet AZİMLİ[a]

[a]İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü,
İslam Tarihi AD,
Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Diyarbakır

Yazışma Adresi/*Correspondence:*
Doç.Dr. Mehmet AZİMLİ
Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü,
İslam Tarihi AD, Diyarbakır,
TÜRKİYE/TURKEY
mazimli@hotmail.com

ÖZET Bu çalışmamızda, Mekke Fethi öncesinden Tebuk Savaşına uzanan süreçte meydana geldiği aktarılan bazı olayları tahlil etmek istiyoruz. Buradaki üslubumuz olayları kronolojik olarak anlatmaktan öte, fetih çerçevesinde aktarılan bir kısım mübalağalı anlatımlara değinmek ve değerlendirmektir. Bu çerçevede Ebu Sufyan'ın Medine ziyareti ve anlaşma gayretleri, Hatıb b. Ebi Beltaa'nın mektubu ve sonucu, İslam Ordusunun Medine'den çıkışı ve Mekke'ye girişi, Mekke'nin Fethi, Beni Cezimeler Olayı, Huneyn Savaşı ve sonucu, Taif Seferi ve sonucu ve Cirane'de ganimet dağıtımı konusu işlenecektir. Tebuk Savaşı öncesi ve sonrası bazı olayların değerlendirilmesi, savaşın sebebi, Tebuk Savaşı sırasında meydana gelen bereket olayları, Tebuk'tan Medine'ye dönüş, heyetler yılı gibi konulara da değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fetih; Tebuk; Savaş

ABSTRACT In this our article, we will search about some events before Mecca's Conquest and after. In the here our methods not exposition. Our aim is evaluating some exaggerations in the frame of Mecca's Conquest. In this frame is mentioned Visit of Abu Sufyan to Madina and his effort agrement, The letter of Hatıb b. Ebi Beltaa and its result, starting of army from Madina and entering to Mecca, Conquest of Mecca, The Event of Bani Cazima, The Battle of Hunayn and its result, The repartition spoils in the Cırane. Besides of Tabuk's Battle events of before battle and after, is mentioned cause of battle, event fertitily of during Tabuk's Battle, return to Madina from tabuk, The year of commissions

Key Words: Conquest; Tabuk; Battle

Journal of Islamic Research 2010;21(3):194-201

Hudeybiye Antlaşması şartları gereği iki taraf da birbirine ve müttefiklerine karşı saldırıda bulunmayacaklardı. Ancak Kureyşliler buna uymadılar ve müttefikleri olan Benu Bekirlilerle birlikte Müslümanların müttefiki olan Huzaalılara saldırıp onlardan namaz esnasında 22 kişiyi öldürdüler. Hz. Peygamber'e durum intikal edince Huzaa liderine çok politik bir cevap ile: "*yardım edildin*" dedi.[1] Daha sonra özel bir oturumda ise: "*Onlara yardım etmezsem yardım edilmeyeyim.*" dedi.[2] Bu, onun antlaşmayı ihanet edenlere karşı kararlılığının bir göstergesiydi.

Hz. Peygamber, daha sonra sahabesine sefer hazırlığı emrettiği gibi civar kabilelere haber göndererek hazırlanmalarını istedi.[3] Bu arada yaptıklarının karşılığını Hz. Peygamber'in cevapsız bırakmayacağını düşünen Mekkeliler, onun Mekke'ye karşı seferini önlemeye yönelik olarak Ebu Sufyan'ı Medine'ye gönderip antlaşmayı yenilemeyi düşündüler.

Copyright © 2010 by İslâmi Araştırmalar

EBU SUFYAN'IN MEDİNE ZİYARETİ

Ebu Sufyan, Medine'ye ulaşınca, Hz. Peygamber'e gelerek Hudeybiye antlaşmasını yenilemek istediğini söyleyince, Hz. Peygamber gayet politik bir üslupla şu soruyu sordu: "*Biz, aramızdaki söz üzerinde duruyoruz. Yoksa siz onu bozdunuz mu?"* Bu soru, ancak onun anlayacağı dilden bir ikilemde bırakma sorusuydu. Ebu Sufyan, tabii ki "*bozduk*" diyemezdi.[4] Bu apaçık ihanetin itirafı olurdu. Antlaşmayı yenileyip süresini uzatma teklifini ise Hz. Peygamber cevapsız bıraktı. Ebu Sufyan, ne kadar uğraşsa da sahabeden yüz göremediği için istediğini elde edemedi ve nihayet mescitte yüksek sesle "*ben antlaşmayı yeniledim*" şeklindeki gülünç çabasının bir fayda sağlamayacağını herkes gibi kendisi de biliyordu.[5]

Bu noktada Ebu Sufyan'ın kızı Ümmü Habibe ile yaşadığı diyaloglar[6] ve antlaşmayı yenileme konusunda yardımcı olmaları için sıra ile Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Fatıma ve beş yaşındaki Hasan'dan yardım istediği şeklindeki aktarımlar şüphe ile karşılanmalıdır.[7] Bunlar Dört Halife'nin sıralamasını göstermesi bir yana, Ali- Muaviye mücadeleleri münasebetiyle söylenmiş sözler olma ihtimali de bulunmaktadır.[8]

HATIB B. EBİ BELTAA'NIN MEKTUBU

Hz. Peygamber, Mekkelileri hazırlıksız yakalamak ve bu şekilde Mekke'yi kan dökmeden ele geçirmek istiyordu. Gerçi Mekke'nin bu saatten sonra bir ordu toplayıp Hz. Peygamber ile mücadele etmesinin pek imkânı yok idi. Ancak yine de Hz. Peygamber Mekke'yi savaşsız ele geçirebilmek için hazırlık haberinin ulaşmasını istemiyordu.

İşte bu sırada Hatıb b. Ebi Beltaa, Mekke'deki yakınlarını korumak maksatlı bir mektup yazarak Hz. Peygamber'in hazırlıklarından haberdar olmaları için Mekke'ye giden bir kadına mektubu vermişti. Hz. Peygamber de bu mektuptan haberdar olunca, üç süvari gönderip mektubu getirtmişti. Hatıb ise maksadını belirterek bir ihanet içinde olmadığını söylemiş Hz. Peygamber de onu affetmşti.[9]

Bazı kaynaklarda mektubun gönderildiği haberinin Hz. Peygamber'e Cebrail vasıtasıyla ulaştırıldığı belirtilir.[10] Aslında Hz. Peygamber'in bu konuda bir beyanı yoktur. Buhari olayı aktarırken böyle bir haberden bahsetmez.[11] Belazuri de olayı aktarırken sadece Hz. Peygamber'in duyumu üzerine süvari gönderip mektubu getirttiğini söyler.[12] İbn Sad, olayın Hz. Peygamber'e haber verildiğini belirtir ancak bu haberin bir insandan mı yoksa ilahi bir yolla mı geldiğinden bahsetmez.[13]

Doğrusu Hz. Peygamber'in haber alma teşkilatı çok kuvvetli idi.[14] Sadece Medine çevresi değil, çok uzaklardaki düşmanlarının durumunu kontrol edebiliyor, gerekirse onlar hareket etmeden müdahale edebiliyordu. Mekke Fethi öncesi de bu kontrolü en üst düzeye çıkarmıştı. Bu sebeple Medine'den Mekke yönüne giden yollara gözcüler dikiyor ve yolları ve dağ geçitlerini kontrol altında tutuyordu.[15] Hazırlıklarının Mekkelilere ulaşmaması için Allah'a niyazda bulunuyordu.[16] Bu olayda da böyle olmuş olmalıdır. Ya bu nöbetçiler vasıtasıyla bu haber Hz. Peygamber'e ulaştırılmış veya Hatıb'ın kendisine eziyet ettiği kölesi tarafından onun Mekkelilere mektup gönderdiği haberi Hz. Peygamber'e ulaştırılmış olmalıdır.[17] Hz. Peygamber'in beşeri bir yolla haber aldığı şeklindeki yoruma birçok araştırmacı da katılmaktadır.[18] Sonuç olarak Hatıb'ın Mekkelilere gönderdiği mektubun haberi Hz. Peygamber'e beşeri bir yolla ulaşmıştır kanaatindeyiz. Ancak yukarıda aktardığımız vecihle ilk kaynaklarda bile bu konuda farklı aktarımlar olduğu halde, müellifler genelde ilahi yolla bildirildiğini belirten rivayetleri tercih ederler.

Hz. Peygamber mektup taşıyan bu kadının salıverilmesini sağlamış ancak bu kadının durumu Mekkelilere ulaştırabileceği düşüncesiyle şaşırtmak amaçlı olarak[19] İzam seriyyesini göndermiştir.[20] Bu seriyyede bir kişi gelip "*es-selamu aleyküm*" şeklinde Müslümanların selamını vermişti. Müslümanlar ona dokunmadığı halde Müslümanların içlerinden biri, bu şahsın mal ve eşyasını ele geçirebilmek için onu öldürüp eşyasını aldı.[21] Bu sebeple şu ayet nazil oldu: "*Ey İnananlar! Allah yolunda yürüdüğünüz vakit, her şeyi iyice anlayın. Size, müslüman olduğunu bildirene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek: "Sen mümin değilsin" demeyin. Allah katında birçok ganimetler vardır. Evvelce siz de öyleydiniz. Allah size iyilikte*

bulundu, iyice araştırıp anlayın, Allah işledikleri-nizden şüphesiz haberdardır."[22]

MEDİNE'DEN ÇIKIŞ

Kaynaklar Mekke'ye yönelik harekete geçen Müslüman ordusunun sayısını 10 bine kadar çıkarırlar.[23] Ancak orduya katılan birliklerin sayısı bu rakama ulaşmamaktadır. Orduya yolda birçok kabile katıldığı için sayı net olarak ortaya çıkamadığından çokluktan kinaye olarak bu rakamın belirtilmesi muhtemeldir.[24] Hz. Peygamber, ordu Ramazan Ayı'nda yola çıkınca orucunu bozmuş ve sahabesine de oruçlarını bozmaları tavsiyesinde bulunmuştur.[25]Ancak Hz. Peygamber'in uyarılarına rağmen oruç tutmaktan direnenler olduğunda Hz. Peygamber: "*onlar asilerdir*" demiştir.[26] Ordu yola devam ederken yavrulamış bir köpeği görünce ordunun eziyetinden korkarak köpeğin yavrularına eziyet edilmesin diye bir sahabeyi başına nöbetçi olarak dikmiştir.[27]

MEKKE'YE GİRİŞ

Mekke'ye giriş öncesi Abbas'ın gelerek son hicret eden sahabe olduğu belirtilir.[28] Doğrusu Hz. Peygamber'e karşı devam eden mücadele içinde yer alması[29] ve Mekke'nin düşeceğini anlayınca taraf değiştirip Hz. Peygamber'in yanında saf tutmak amacıyla yola çıktığını söyleyebiliriz. Hatta muhtemelen Mekkelilerin göreceği zararı en aza indirmek üzere Mekkeliler tarafından gönderilmiş de olabilir.

Hz. Peygamber'in gelişini Abbas ve yine Hz. Peygamber'e doğru yola çıkan amcaoğlu Ebu Sufyan b. Haris'in bilip Mekke lideri Ebu Sufyan b. Harb'in bilmemesi de mümkün değildir. Zaten Ebu Sufyan Medine'de yaptığı ön görüşmelerde muhtemelen Mekke'nin işgal edileceğini sezmişti. O iyi bir diplomattı ve meseleyi anlamıştı. Çünkü Hz. Peygamber, bu görüşmede Ebu Sufyan'ın "*anlaşmayı yeniledim*" diye bağırması üzerine, Hz. Peygamber "*Ey Ebu Sufyan o söz seni bağlar*" demişti.[30] Bundan dolayı Abbas'ın, muhtemelen Hz. Peygamber'in hareketini yavaşlatmak ve Mekke'deki Ebu Sufyan b. Harb gibi dostlarının ölümden kurtulmasını sağlamak için Mekkeliler veya en azından Ebu Sufyan tarafından önden gönderildiği söylenebilir. Zaten Mekkeliler bu tehlikeyi seziyorlardı ve bekliyorlardı. Nitekim bu konuyu destekleyen rivayetler bulunmaktadır. Kureyş müşrikleri, Ebu Sufyan b. Harb'i, haberler araştırmak üzere göndermekte sözbirliği ettiler ve ona: "***Muhammed'le buluşursan,*** *ondan bizim için eman sözü al. Ancak, onun ashabını gevşek görürsen savaşılacağını kendilerine bildir."* dediler.[31]

Bu anlamda Abbas, hicret için değil, Mekkeliler için ricada bulunmak üzere gitmiş olmalıdır. Zaten rivayetlerde olay sanki önceden planlanmış bir durum gibi görülüyor.[32] Abbas önden gidiyor, sonra Ebu Sufyan ordugâha yaklaşıyor, Müslüman nöbetçilerin eline düşüyor, her nedense on bin kişilik ordu içinde Abbas derhal orada bulunuveriyor ve Ebu Sufyan'ı himayesine alıyor, çadırında koruyor. Burada önceden bir antlaşmalı durum sezilebilir.[33] Nitekim Ebu Sufyan, Müslüman ordusunu gözetlemek için çıktığında yanında Hz. Peygamber'in çok önem verdiği Hz. Hatice'nin yeğeni Hakim b. Hizam ve Mekkelilerin Huzalılara baskınını Medine'ye gelip haber veren Budeyl b. Verka'nın olması dikkat çekicidir.[34] Mekke'nin önde gelen liderlerinden İkrime b. Ebi Cehl, Safvan b. Ümeyye, Süheyl b. Amr gibilerin olmaması düşündürücüdür. Bu sanki bir gözetleme değil, karşılama ve ricacı olma eylemine benzemektedir. İslam ordusu içindeki Abbas'ın geri dönüp Ebu Sufyan'ı eliyle koymuş gibi bulması ve getirmesi de bu düşüncemizi destekler niteliktedir.[35] Nitekim muhtemelen bu şekildeki Abbas, Ebu Sufyan, Budeyl b. Verka antlaşması[36] sayesinde Mekke'de kan dökülmemiştir. Bunda Ebu Sufyan'ın büyük payı vardır.[37] Mekkeliler de Ebu Sufyan'ın gerçekleştirdiği bu barışa güveniyorlar, umut bağlıyorlardı.[38]

MEKKE'NİN FETHİ

Hz. Peygamber, bir yıl öncesinde Ümretu'l-Kaza sırasında Mekke'yi ziyaret etmiş ve adeta Mekkelilerin biriken kininin boşaltılmasını sağlamıştı. Onun ve sahabesinin tavırlarını izleyen Mekkeliler çok etkilenmişlerdi. Bu da bir yıl sonraki fetih sırasında ona karşı çıkmamayı sağlayan unsurlar arasındaydı. Dört bir koldan Mekke'ye giren Müslüman ordusuna karşı sadece bir yerde direniş gösterildiyse de fazla sürmedi. Bu çarpışmada iki Müslüman ve 24 Müşrik öldürülmüştü.[39] Hz. Peygamber bundan büyük üzüntü duydu. Huzalılara da intikamlarını alabilmeleri için ikindi vaktine kadar ruhsat verdi.[40]

Hz. Peygamber, her ne kadar az kan dökülmesini istese de cahiliye döneminden yeni çıkmış olan sahabenin bir kısmı intikam duyguları içerisinde idiler. Sad b. Ubade'nin: "*Bugün haramların helal edileceği gündür*" sözü bunu göstermektedir.[41] Başka bir örnek verirsek: "*Ebu Hüreyre dedi ki: "Biz de ileri atıldık. Bizden hiç kimse istemiyordu ki; onlardan dilediği kadar öldürmesin. Dilediğimiz kadar adam öldürmek istiyorduk. "Ebu Sufyan dedi ki: Ya Rasûlallah, Kureyşlilerin efendileri ve büyük çoğunluklarının kanı heder edildi.[42] Artık bugünden sonra Kureyş diye bir şey kalmayacaktır! Bunun üzerine Hz. Peygamber'in evine girene eman vardır diye ilan ettirdi."*[43]

Bu durumda Hz. Peygamber'in: "*Evine giren emniyettedir, Kâbe'ye giren emniyettedir, Ebu Sufyan'ın evine giren emniyettedir*" sözü fetih öncesi değil Fetih sırasında öldürme şikayetlerinin olması üzerine söylenmiş olmalıdır.

Yine Hz. Peygamber'in bir ensariyi Halid b. Velid'e savaşı durdurması için gönderdiğinde ensardan giden haberci, Kureyşlilere düşmanlığından olsa gerek Halid'e Hz. Peygamber'in "*öldürebildiğin kadar öldür*" dediğini aktarır. Halit de gereğini yapar.[44]

Bu şekildeki öldürme ve bir kısım yağmalamalar rahatsız edici olunca [45] Hz. Peygamber Mekkeliler için af ilan etti.[46] Yalnız toplam on kadar kişinin yakalanıp öldürülmeleri emrini verdi.[47] Bunlar hakkında yakalama emri çıkarılsa da hepsi öldürülmedi. Bir kısmı kaçtı ve affedildi, Abdullah b. Sad gibilerse aracılar vasıtasıyla affedildiler.[48] Sonuçta bu listeden üç erkek ve 1 kadın olmak üzere toplam dört kişi yakalanıp öldürülmüştür.[49] Şibli, bu konuda sadece Buhari rivayetinde geçen İbn Hatal'ın[50] ve ayrıca Mikyes'in cinayetlerine karşılık olarak öldürüldüğünü belirtir.[51]

Şunu ifade edelim ki; Hz. Peygamber'in müthiş politik manevraları sayesinde Mekke mümkün olabilecek en az zayiatla ele geçirildi. Onun bu çabaları olmasa idi kan gövdeyi götürürdü. Ancak burada bir savaş durumu vardır. Savaş durumunda da kan dökülecektir. Hz. Peygamber'in bütün çabası bunu en aza indirmek yönünde idi. Eğer bazı kimselere cezalarını vermese idi bu durumda mağdurları hoşnut edemez, otoritesini uygulayamazdı. Bu anlamda gerektiği kadar suçluların cezasını da verdi.

Hz. Peygamber, Mekke'ye girdi. İlginç bir şekilde Müslümanlara karşı Boykot anlaşmasının gerçekleştiği yeri kendisine konaklama yeri olarak seçti.[52] Daha sonra Kabe'yi ziyaret etti. Kabe'deki görevleri akrabalarının isteklerine karşılık eski sahiplerine vererek vefasını gösterdi.[53] Bu sırada şeytanın çığlık attığı ve çocuklarına artık Mekke'de Müşriklikten ümidini kestiğini söylediği gibi rivayetler ise o esnada görülen manzara karşısında oluşan hayallerin ürünü olmalıdır.[54] Yine bu sırada Mekke'de Ebu Sufyan, Attab b. Esid[55] ve Fedale gibi bir takım kimselerin zihinlerinden geçirdikleri Hz. Peygamber'in aleyhindeki bir takım düşüncelerinin,[56] Hz. Peygamber tarafından tespit edildiği şeklindeki rivayetler,[57] Hz. Peygamber'e kehanet izafesinden öte bir şey değildir.

Hz. Peygamber, Kabe'deki putları işaret ederek ve sopasıyla iterek temizletti. Rivayetler, bu tavrı abartarak uzaktan işaretle putları devirdiğini söylerler.[58] Halbuki Hz. Peygamber'in böyle bir yeteneği varsa bu yeteneğini putlara tapmayan Müslümanlara değil, bu zamana kadar beklemeksizin Mekke dönemindeki putların gücüne iman eden Mekkelilere yapmalıydı. Hz. Peygamber'in ayrıca Kâbe'nin iç duvarlarına çizilen bütün resimleri de sildirmiş ancak o günlerde Mekke'de tapma tehlikesi bulunmayan Hz. Meryem ve oğlu Hz. İsa'nın resimleri üzerine elini koyarak[59] onları sildirmemiştir.[60]

Hz. Peygamber, Mekke'de herkesten biat aldığı gibi kadınlardan da biat almıştır.[61] Ayrıca Mekke'de dönemin ihtiyacı gereği bazı düzenlemelerde bulunmuştur. Bunlardan biri de zina mahsulü çocuğun durumuydu. Hz. Peygamber, çağının gereğini yaptı ve: "*zina mahsulü çocuk doğduğu döşeğe aittir. Zinâcı erkeğe ise mahrumiyet düşer*" buyurmuştur.[62]

BENİ CEZİMELER

Hz. Peygamber, fetih sonrası Halid b. Velid'i bir seriyye ile göndermişti.[63] Beni Cezimelere rastlayan Halit teslim olan halkı katletti. Bir kısmı İslam nedir, küfür nedir bilmiyorlardı.[64] Ayrıca onların bir kısmı Müslüman idi ve teslim olmuşlardı. Bunlardan bazıları namaz kıldıkları halde ve esir alınıp katledilmişlerdi.[65] Hz. Peygamber, bu duruma çok üzüldü. Anlatılan katliam karşısında: "*İçinizde*

merhametli hiç mi adam yoktu?" demek zorunda kalmış[66] ve bu durumdan dolayı: "*Allah'ım! Halid b. Velid'in yaptığı şeyden beri, uzak olduğumu sana arzederim*" demek zorunda kalmıştı.[67]

Halid b. Velid'in cahiliye örfü gereği yaptığı bu tavırları Hz. Peygamber kabul etmezken muhtemelen Halit'i temize çıkarmaya yönelik[68] olarak Beni Cezimelerin "dinden çıktık" şeklinde sözleri üzerine Halit'in saldırdığı gibi rivayetler aktarılmaktadır.[69]

HUNEYN SAVAŞI

Hz. Peygamber, Mekke Fethi'ne gelirken Hevazinlilerin kalabalık bir toplulukla kendisine karşı yığınak yaptığı haberini işitmişti. Hz. Peygamber, Mekke'ye Ebu Sufyan sülalesinden Attab b. Esit'i vekil bırakarak Mekke'den iki bin kişinin de katılımı ile bunlar üzerine yürüdü. Yalnız ordusunda sahabesinin ona bağlılığı gibi bağlı olmayan hatta Müslüman olmayan birçok Mekkeli bulunuyordu. Bazı kabileler sırf ganimet elde edebilmek için onun ordusuna katılmışlardı. Bir örnek verecek olursak Uyeyne b. Hısn'ın Taiflileri yiğit bir kavim olarak övmesi üzerine kendisine hem Hz. Peygamber'e yardıma gelip hem Taiflileri nasıl övebildiği sorulunca: "*Vallahi ben sizinle birlikte Sakiflilere karşı savaşmak için gelmedim. Yalnız istedim ki, Muhammed Taif'i fethetsin de Sakif'ten hisseme bir cariye düşsün. Onu alıp yatağıma götüreyim. Umulur ki, benim için ondan bir erkek çocuk doğar. Çünkü Sakif kabilesi deha ve zeka sahibidir*" demişti.[70]

Yolda yeni Müslüman olmuş olanlar, kendileri için müşriklerin tapındığı bir ağaç olan Zat-ı Anvat gibi bir ağacı belirlemelerini isteyince Hz. Peygamber çok kızdı ve onları uyardı.[71] Sahabe, ordunun kalabalık olması sebebiyle büyük bir gurura kapılmıştı. Bu da Huneyn bozgununu beraberinde getirecektir. Bazı kaynaklarda meleklerin Hevazinlilerin gözetleyicilerini öldürdüğü gibi aktarımlar bulunsa da bunlar övgü amaçlı rivayetlerdir.[72] Yine aktarılan abartılı rivayetlerde Hz. Peygamber'i öldürmeyi düşünen Şeybe'yi yıldırım çarptığı,[73] savaşta meleklerin demir kılıçlarının seslerinin duyulduğu,[74] bütün vadiyi dolduran meleklerin görüldüğü gibi aktarımlar[75] vardır ki; bunlar abartı ve övgü dolu aktarımlardır.

Hevazinlilerin kurduğu pusu ile Müslümanlar korkunç bir dağılma gösterdiler. Ancak Hz. Peygamber'in sebatı ve yanına Müslümanları daveti ile tekrar toplanan Müslümanlar Hevazinlileri yendiler. Bu bozguna sevinen hatta bu kargaşalıkta Hz. Peygamber'i öldürmeyi düşünen bir takım Mekkeliler de bulunuyordu. Ancak Safvan b. Ümeyye gibi Müslüman olmadığı halde: "*Vallahi başımızda Hevazinli biri yerine Kureyşli birinin olmasını tercih ederim*" diyen Mekkeliler de bulunuyordu.[76]

TAİF SEFERİ

Hz. Peygamber, Huneyn'den sonra Taif'e yürüdü ve onların kalelerini 20 gece kuşattı. Daha sonra kuşatmanın uzun süreceği düşünülerek Cirane'de toplanmış olan Hevazin'den elde edilen malları dağıtmak üzere dönüş emrini verdi.[77]

Bu sefer sırasında bir Müslüman devesi ile Hz. Peygamber'in yanından geçerken devesiyle Hz. Peygamber'i sıkıştırıp onun ayağını acıtıyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber, bu şahsa kamçı ile vurup arkadan yürümesini istemişti. Daha sonra bu şahsı istetip 80 koyun vererek gönlünü aldı.[78]

CİRANE'DE GANİMET DAĞITIMI

Hz. Peygamber, muhtemelen ganimetin dağıtımı konusunda ordunun acelesi sebebiyle Taif kuşatmasını kaldırıp geri döndü. Cirane'de ganimetleri dağıttı. Dağıtımda yeni Müslüman olan Tuleka'ya fazla mal verdi. Bu durum Ensar arasında bazı sözlere sebep olunca: "*Onlar mallarıyla sizler de Allah Rasulu ile döneceksiniz*" şeklinde sözlerle Ensarın gönlünü aldı.[79] Ancak genelde mal dağıtımı hususunda bir huzursuzluk vardı. Bu yeni Müslüman olanlardan kaynaklanıyordu.[80] Hatta bir ara Hz. Peygamber'i bir ağaca sıkıştırmışlar çok zor durumda bırakmışlardı.[81]

Hz. Peygamber'in kalbi İslam'a ısındırılacaklara birçok mal verip de Cuayl gibi İslam'ın kahrını çekenlere az vermesi sahabenin de dikkatini çekmiş ve bu sebeple Sa'd b. Ebi Vakkas Hz. Peygamber'e: "*Yâ Rasûlallah! Cuayl b. Sürâka'yı bıraktın da, Uyeyne b. Hısn ile Akra b. Hâbis ve benzerlerine yüzer yüzer develer verdin!?*" demişti. Peygamberimiz Aleyhisselam: "*Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; Uyeyne ve Akra gibi*

kişilerle yeryüzü dolup taşsa, Cuayl b. Sürâka onların tümünden daha hayırlıdır! Fakat ben bunları İslâmiyet'e ısındırmak, alıştırmak için kolluyor, Cuayl b. Sürâka'yı ise sımsıkı bağlı olduğu Müslümanlığına ve ahirette kendisine hazırlanmış üstün mükâfatlara havale etmiş bulunuyorum!" buyurdu.[82]

Bu sırada Hz. Peygamber'i adaletsizlikle suçlayan Zu'l-Huveysira isimli şahıs hakkında Hz. Peygamber'in şu sözleri söylediği aktarılır: "*Onun öyle taraftarları olacak ki, dinde çok derinleşeceklerdir. Nihayet İslâm dininden, okun avı delip geçtiği gibi çıkacaklar. O okun temrenine bakılır, onda bir şeye rastlanamaz. Ucuna bakılır, onda bir şeye rastlanamaz. Sonra gövdesine bakılır, onda bir şeye rastlanamaz. Sonra teleğine bakılır, onda da bir şeye rastlanamaz. Zira ok, işkembe, bağırsak ve kana bulaşmadan delip geçmiştir.*"[83] Başka bir rivayette; **"***Şüphesiz bu adamın arkadaşları veya arkadaşçıkları vardır. Bunlar Kuran okuyacaklar, fakat Kuran onların boyun çemberlerini geçmeyecektir. Ok süratle avı delerek öteye çıktığı gibi bunlar da dinden hızla çıkıvereceklerdir."*[84] buyrulmaktadır.

Doğrusu bu rivayet hadis kaynaklarında Haricilerle ilgili bölümde aktarılmaktadır ki; bu bile bunun Haricilerin siyasi rakipleri tarafından uydurulduğunun en önemli kanıtıdır.[85]

TEBUK SAVAŞI ÖNCESİ

Hz. Peygamber, Tebuk Savaşı'na hazırlık sadedinde ashabından maddi yardım talebi olmuştu. Bu yardımlardan özellikle Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın yaptığı yardımlar ön plana çıkarılmaktadır. Hz. Ömer malının yarısını getirirken, Hz. Ebubekir'in malının tamamını getirmesi, Hz. Osman'ın yaptığı yardımlar sonrası Hz. Peygamber, onun hakkında: "*Bugünden sonra ne yaparsa yapsın. Hiçbir ameli Osman'a zarar veremeyecektir."*[86] demesi ve Dört Halife'den geriye kalan Hz. Ali'yi Medine'de bıraktıktan sonra: "*Musa'nın Harun'a kardeş oluşu gibi sen de bana kardeş olmak istemez misin? Ancak benden sonra bir peygamber gelmeyecektir*"[87] demesi dikkat çekicidir. Bu tür rivayetlerin Hz. Ali'yi yüceltenlere karşı Dört Halife'ye olan saygıyı dengelemeye yönelik olma ihtimalini göz önünde tutmak gerekir. Ayrıca Medine'ye vekil olarak sahabeden Muhammed b. Mesleme'yi bıraktığı halde[88] Hz. Ali'yi ailesinin başında bırakması Medine'ye bir saldırı endişesinden olabilir.

Tebuk için hazırlanan ordunun sayısı konusunda net bilgilere ulaşamıyoruz. Kaynaklar sayının ordu defterlerine yazılamayacak kadar kalabalık olduğundan bahsederler.[89] Genel olarak verilen 30 bin rakamı[90] tahmini bir rakamdır.[91] Net olarak bilinemediğinden bir miktar abartma olması ihtimali de mümkündür.[92] Ancak 12 bin deve, 10 bin at olduğu düşünülürse 30 bin olmasa da bu rakama yakın bir sayı olduğu düşünülebilir.[93]

Hz. Peygamber, savaş öncesi hedefini açıkça ilan etti. Amacı, muhtemelen bedeviler üzerinde psikolojik bir etki uyandırmaktı. Çünkü o günkü dünyanın en güçlü hakimi Bizans ile savaşmaya gidiyordu. Bu sebeple herkesin sefere katılmasını istiyordu. Ancak Münafıkların seferden kaçmasın- dan çok bazı sahabinin kaçması Hz. Peygamber'e zor geldiği için şöyle demişti: "*Asıl bana zor gelen, Muhacirlerin, Ensâr'ın, Gifar'ın ve Eslem'in geri kalmasıdır*"[94]

Hz. Peygamber, yolda ordusunu gözetip kollayan bir komutan gibi davranıyor, ticaret yaptığı dönemlerden edindiği tecrübe ile Semut kavminin yaşadığı bölgeden geçerken herkesin gece yatmasını ve ayağa kalkmamasını tavsiye ediyordu. Onun bu sözünü tutmayan bir kişi kasırga ile çok uzaklara sürüklenmişti.[95]

BEREKET OLAYLARI

Tebuk gerçekten çok sıkıntılı bir yolculuktu. Sıcaktı. Susuzluk hat safhada idi. Hz. Ömer, bu durumu: "*…Bazı adamlar develerini boğazlıyor, dışkısını sıkıyor, ondan süzülen suyu içiyor, kalan kısmım da ciğerinin üzerine koyuyordu…*"[96] şeklinde anlatır. Böyle bir ortamda Hz. Peygamber Tebuk savaşının değişik safhalarında tedbirler almak zorunda hissetmiştir. Bu bağlamda kimi zaman bir yerdeki bazı su sızıntılarını Hudeybiye seferinde yaptığı gibi dikkatli bir şekilde ok ile kurcalayarak ordunun su almasını sağlamıştır.[97] Bu savaş sırasında yağan yağmurun Hz. Peygamber'in isteği ile yağdığı düşünülmüş, buna karşı çıkanlar ise nifak ile yaftalanmıştır.[98] Sonuçta bütün buna benzer olaylar, birer yemek ve içmek mucizesine dönüştürülüvermiştir. Tebuk Seferi sırasında bu şekilde üretilerek çoğaltılan birçok abartıya rastlanabilir.

Bu konudaki abartılar o kadar ileri gider ki; Hz. Peygamber övülecek yerde yerilmektedir de, raviler adeta bunun farkına varamamaktadırlar. Bir örnek verirsek: "*Bir merkebe binmiştim. Rasûlullah (s.a.v.) da namaz kılmakta idi. Merkeb üzerinde iken önünden geçtim. O: "Allahım, bunun eserini kes." dedi. Ben de artık yürüyemez oldum.*"[99]

Abartılar bununla da kalmaz. Tebuk Seferi sırasında Medine'de vefat eden bir sahabenin cenaze namazını kılabilmek için yer dürülmüş, 70 bin meleğin hazır olduğu namaza Medine'de Hz. Peygamber de katılmıştır. Bu cenaze sahibinin özelliği ise çok ihlas okumasıymış. Bazı rivayetlerde ise cenaze Medine'de Hz. Peygamber Tebuk'ten görebileceği kadar yükseltilmiş de Hz. Peygamber cenazeyi görünce ona bakıp namazı kılmış.[100] Yine Hz. Peygamber, Tebuk'te yıllar sonra Hire Şehri ele geçirilince elde edilecek olan Şeyma isimli bir kadının sahabilerden birisinin olduğunu söylemiş.[101]

Ayrıca Münafıkların Hz. Peygamber için kaybolan devesinin bile yerini bilemediği şeklindeki sözlerine karşı Hz. Peygamber'in devesinin yerini söylediği aktarılır.[102] Halbuki Hz. Peygamber devesi kaybolanın kendisine soru sormasını bile yasaklamış olup[103] bu tür gaybi bilgilerin kendinde olmayacağını sahabesine tembih etmişti. Kendisinin gaybı bildiğini söyleyenlere: "*sakın böyle söylemeyin*" diye tembih eden birisiydi.[104] Sahabe de bu konuda bilinçlenmişti. Nitekim Hz. Peygamber'e "*Peygamber isen devemin karnındakini bil*" diyen adama karşı çok sert cevaplar vermişlerdi.[105] O, Hudeybiye'de Hz. Osman'ın katledildiğini duyunca inanmış ve Rıdvan biatını almıştı da sonradan ölmediği haberi kendisine ulaşmıştı.[106]

Doğrusu Tebuk dönüşü devesi üzerinde yol alırken yorgunluktan uyuklayıp düşmek üzere iken sahabelerce düşmemesi için tutulan[107] ve bu tür insani zaafları ile tanımamız gereken Hz. Peygamber'e böyle şeyleri yakıştırmak uygun değildir.

TEBUKTAN DÖNÜŞ

Hz. Peygamber, Tebuk Seferi ile adeta devletinin kuzey sınırlarını belirlemiş oldu. Gerçi çok büyük maddi kazanç sağlayamadı. Ancak bu seferin ona siyasi etkinlik bakımından getirisi büyük idi. En azından ismi konulmasa da Bizans ile karşılıklı bir saygınlık kazanılmış oluyordu.[108]

HEYETLER YILI

Tebuk sonrası Hz. Peygamber'in Bizans'a karşı çıkabilme cesareti bir kısım Arapları Medine'ye bağlılık göstermeye yöneltti. Bu sebeple bu sene bazı heyetler Medine'ye gelip bağlılık arz ettiler. Ancak kaynaklar bu heyetlerin sayısı, geliş sebepleri ve yılı konusunda abartı içine girmişlerdir. Bu konuda aktarılan rivayetlerin bir kısmı problemlidir.[109] Bazen daha önce gelen heyetler bu yılın olayları içinde sayılmıştır. Bazı ziyaretleri ise bir kavmin temsilcisi olarak değil[110] kişisel bir ziyaret olarak algılamak uygundur.[111] Gelen bazı heyetlerin hepsi Müslümanlığı tercih etmemiştir.[112] Taifliler gibi bir kısmı ise siyasi zorunlulukla İslam'ı kabullenmiştir. Taiflilerin putu olan Lat'ı yıkmak için Ebu Sufyan'ın gönderilmesi ise çok politik bir adımdır.[113]

Necran gibi 120 bin kişilik ordular çıkarabilen bazı halklar ise sadece Hz. Peygamber'le antlaşma yolunu seçti.[114] Hz. Peygamber'in bu dönemde bütün Arabistan'a hakimiyet kurduğunu söylemek abartılı olur. Misal verecek olursak Biri Maune Faciası'nın müsebbibi ve katili Amir b. Tufeyl bu dönemde hiç korkmadan Medine'ye gelmiş, Hz. Peygamber'i öldürmek için plan yapmış, gerçekleşmeyince ve Hz. Peygamber ile anlaşamayınca Medine'yi askerlerle doldurmakla tehdit etmiş ve çekip gitmiştir. Hz. Peygamber ise onun aleyhine beddua etmekten başka bir şey yapamamıştır.[115]

SONUÇ

Hz. Peygamber'in peygamberlik hayatındaki icraatlarının meyvelerini topladığı yıllar Mekke Fethi ile Tebuk Savaşı dönemine rastlayan dönem olarak sayabiliriz. Bu dönem onun yirmi yıllık çalışmasının getirdiği başarının bir sonucudur. Dünya tarihinde bu kadar kısa sürede bu kadar başarıyı bu kadar az kan dökerek gerçekleştirebilen başka bir lidere rastlanmaz.

Bu başarılar anlatılırken Hz. Peygamber'in övgü adına bazı abartıların eklenmesi de söz konusu olmaktadır. Olayları aktarırken buna da dikkat etmek gerekir. O başarılarını manevi yardımlarla değil maddi dünyanın gerektirdiği yasalara uygun davranarak kazanmıştır. Onun adına mucizevi türde aktarılan anlatımlar bu anlamda dikkatli okunmalıdır.

KAYNAKLAR

1. İbn Hişâm, es-Siretu'n-Nebeviyye, Beyrut, 1994, VII, 199.
2. Vakıdi, Kitabu'l-Meğazi, Beyrut, 1984, 791.
3. İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kübra, Beyrut, 1985, II, 134.
4. Vakıdi, 792.
5. İbn Hişâm, VII, 202.
6. Bunların Abbasi dönemi kurguları olma ihtimali uzak değildir, Maxime Rodinson, Muhammet, Çev; Atilla Tokatlı, İstanbul, 1998, 247; Montgomery Watt, Peygamber ve Devlet Adamı; Hz. Peygamber, Çev; Ünal Çağlar, İstanbul, 2001, 212.
7. Karen Armstrong, Hz. Muhammed, Çev; Selim Yeniçeri, İstanbul, 2005, 352.
8. Ali Himmet Berki, Osman Keskioğlu, Hz. Muhammed ve Hayatı, Ankara, 1978, 360.
9. İbn Hişâm, VII, 204.
10. Misal olarak Bkz. Vakıdi, 797.
11. Buhari, Meğazi, 48.
12. Belazurî, Ensabu'l-Eşraf, Dımeşk, 1997, 424.
13. İbn Sa'd, II, 134.
14. Muhammet Hamidullah, Hz. Peygamber'in Savaşları, Çev; Nazire Erinç Yurter, İstanbul, Trz. 162.
15. İbn Sa'd, II, 134.
16. İbnü'l-Esir, el-Kamil, Beyrut, 1995, II, 242.
17. Mehmet Said Hatiboğlu, Hz. Peygamber ve Kurandışı Vahiy, Ankara, 2009, 119.
18. Bkz. Mevlana Şibli, Asr-ı Saadet, Çev: Ömer Rıza Doğrul, İstanbul, 1978, I, 343; Hamidullah, Hz. Peygamber'in Savaşları, 162; Mahmut Şit Hattab, Komutan Peygamber, Çev; Ahmet Ağırakça, İstanbul, 1988, 225.
19. Muhammet Hamidullah, Hz. Peygamber'in Savaşları, 162.
20. İbn Sa'd, II, 133.
21. Vakıdi, 797.
22. Nisa, 94.
23. İbn Hişâm, VII, 206.
24. Katılan birlikler ve sayıları için bkz. Vakidi, 801.
25. Buhari, Meğazi, 49.
26. Vakıdi, 802.
27. Vakıdi, 804.
28. İbnü'l-Esir, II, 243.
29. Armostrong, 217.
30. Vakıdi, II, 794.
31. Vakıdi, II, 814.
32. R. Dozy, Tarihte İslamiyet, Çev: Abdullah Cevdet, İstanbul, 1908, 84.
33. Rodinson, 248.
34. İbn Hişâm, VII, 200.
35. M. Nur Akdoğan, Mekke Fethi, Diyarbakır 2008, 51.(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)
36. Muhammed Hüseyin Heykel, Hz. Muhammet'in Hayatı, Çev; Vahdettin İnce, İstanbul, 2000, 275.
37. Dozy, 88.
38. Hamidullah, Hz. Peygamber'in Savaşları, 165.
39. Belazuri, 425; İbn Kesir, 70 kişi öldürüldüğünü belirtir, İbn Kesîr, el-Bidaye ve'n-Nihaye, Beyrut, 2005, VI, 558.
40. Vakıdi, 839.
41. İbn Hişâm, VII, 216.
42. Vakıdi, 867.
43. İbn Kesir, VI, 584.
44. İbn Kesir, VI, 558.
45. Örnek olarak Ebu Kuhafe'nin kızının kolyesi yağmalanmıştı. Vakıdi, 824.
46. Dozy bu affın Kureyzalılara gösterilmediği şeklinde bir eleştiri getirse de ikisini kıyas mümkün değildir, 89.
47. İbn Sad, II, 136; Vakıdi, 825.
48. İbn Hişâm, VII, 226; İbn Sad konusundaki detaylı rivayetlerin, Hz. Osman dönemi siyasi olayları bağlamında Abbasi dönemi aktarımları olma ihtimali vardır.
49. Detaylı bir inceleme için bkz. Akdoğan, 81.
50. Buhari, Meğazi, 50.
51. Şibli, I, 350.
52. Vakıdi, 828.
53. İbn Hişâm, VII, 232.
54. Vakıdi, 841.
55. Hamidullah, Hz. Peygamber'in Savaşları, 177.
56. Bkz. Vakıdi, 846.
57. İbn Sad, III, 576.
58. İbn Hişâm, VII, 238.
59. Ezraki, Ahbaru Mekke, Mekke, 1996, I, 165.
60. Zehebi, Siyeru Alamu'n-Nubela, Beyrut 1990, I, 74; Hz. Peygamber, Mekke'de tapınılma tehlikesi olan putları temizledikten sonra o günlerde Mekke'de tapınılma tehlikesi olmayan Hz. Meryem ve oğlu İsa'nın resimlerini yerinde bırakmış ve dokunmamıştır. Bu tavır, Müslümanların resme bakışı açısından da önemli bir tavırdır.
61. Taberî, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülük, Beyrut, 1995, II, 162; Hz. Peygamber'in Kadınlarla tokalaşıp tokalaşmadığı konusunda yapılan çalışmalar da Hz. Peygamber'in esasen tokalaşma konusunda bir mahzur olmadığı ortaya konulmaktadır. Ahmet Keleş, "Kadınlar İle Tokalaşmanın Haramlığını Bildiren Hadislere Semantik Bir Analiz", İslami Araştırmalar Dergisi, C. 14, sayı, 3-4, Ankara, 2001; Ayrıca bkz: Rıza Savaş, Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam, İstanbul, 1994, IV, 250-256; Rıza Savaş, Hz. Muhammed Devrinde Kadın, İstanbul, 1991, s. 70-76.
62. Buhari, Meğazi, 55; Bu karar tabii ki o günkü şartların gereğidir. Günümüzde artık Hz. Peygamber'in bu hükmünün bir uygulama alanı kalmamıştır. Günümüz tıbbı DNA tespitiyle rahat bir şekilde bebeğin kimin çocuğu olduğunu belirlemektedir.
63. İbn Hişâm, VII, 263.
64. İbn Sa'd, II, 149.
65. Vakıdi, 875.
66. İbn Kesir, VI, 606.
67. Vakıdi, 881.
68. Akdoğan, 113.
69. İbn Kesir, VI, 601.
70. İbn Hişâm, VII, 341.
71. İbn Hişâm, VII, 283.
72. İbn Hişâm, VII, 278.
73. Vakıdi, 910.
74. İbn Sa'd, II, 156.
75. İbn Hişâm, VII, 293.
76. İbn Hişâm, VII, 285-286.
77. İbn Hişâm, VII, 336.
78. Taberi, II, 176.
79. Buhari Meğazi, 58.
80. Ekrem Ziya Umeri, Medine Toplumu, Çev; Nurettin Yıldız, İstanbul, 1988, 259.
81. İbn Hişâm, VII, 356.
82. Vakıdi, 949.
83. İbn Hişâm, VII, 362
84. İbn Mace, Mukaddime, 12.
85. Şaban Öz, "Hz. Peygamber'in Siretiyle İlgili Mevzu Haberlerin Tarihi Değeri", AÜSBE, Ankara, 1999, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 108.
86. Vakıdi, 991
87. İbn Hişam, VII, 388.
88. İbn Sad, II, 165.
89. Vakidi, 992.
90. Sayı konusunda ihtilaflar için bkz. Umeri, 287.
91. İbn Kesir, VII, 145.
92. Rodinson, 260.
93. Belazuri, 443.
94. İbn Kesir, VII, 183.
95. Vakıdi, 1006.
96. İbn Kesir, VII, 160.
97. Vakıdi, 1039.
98. İbn Hişam, VII, 390.
99. İbn Kesir, VII, 169.
100. İbn Kesir, bu hadis konusunda şöyle der: Bu hadiste şiddetli derecede gariplik ve münkerlik vardır. İnsan¬lar, bunun münkerlik ve garipliğini Alâ b. Zeyd'e isnad etmişlerdir ve Alâ hakkında olumsuz konuşmuşlardır. İbn Kesir, VII, 176.
101. İbn Kesir, VII, 202.
102. İbn Hişam, VII, 391.
103. Buhari, Tefsir, 111.
104. Buhari, Meğazi, 12.
105. İbn Hişam, V, 68.
106. İbn Hişam, VII, 64.
107. Vakıdi, 1040.
108. Dermenghem, 310.
109. Umeri, bu konuda gelen rivayetlerin senetlerinin çoğunun zayıf olduğunu bildirir. 294.
110. İbn Hişam, VII, 495.
111. Watt, 232.
112. İbn Hişam, VII, 467.
113. İbn Hişam, VII, 413.
114. İbn Kesir, VII, 263.
115. İbn Hişam, VII, 457.